

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАТЕМАТИКА ЗА X КЛАС
ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по **математика** в X клас е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с постигане на изискванията за резултатите от обучението по учебен предмет **математика** и с изграждане на ключови компетентности на ученика.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът</i>
<i>Числа. Алгебра</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Извършва тъждествени преобразувания на ирационални изрази (съдържащи квадратни корени). • Намира числена стойност на ирационален израз. • Решава ирационални уравнения без параметър, съдържащи до два радикала. • Умее да намира елементите на аритметична и геометрична прогресия.
<i>Фигури и тела</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае синусова и косинусова теорема. • Умее да решава произволен триъгълник. • Прилага знания от тригонометрията в планиметрията и в стереометрията. • Знае: <ul style="list-style-type: none"> - успоредност между права и равнина в пространството; - успоредност между две равнини в пространството; - перпендикулярност между права и равнина в пространството; - перпендикулярност между две равнини в пространството. • Умее да декомпозира стереометрична задача на няколко планиметрични. • Умее да намира елементи на права призма, пирамида, цилиндър, конус, сфера и кълбо.

<p>Функции. Измерване</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае тригонометрични функции на ъгъл в интервала $[0^\circ; 180^\circ]$ и техните графики и свойства. • Умее да намира лице на триъгълник чрез подходяща формула. • Умее да намира лице на повърхнина и обем на права призма, пирамида, цилиндър и конус. • Умее да намира лице на повърхнина на сфера и обем на кълбо. • Може да конструира числови редици по дадено правило. • Знае аритметична и геометрична прогресия и техните свойства. • Решава практически задачи, свързани със сложна лихва.
<p>Логически знания</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира на конкретно ниво смисъла на кванторите „за всяко” и „съществува” и понятията „необходимо условие”, „достатъчно условие” и „необходимо и достатъчно условие”, на релациите „следва” и „еквивалентност”. • Разграничава еквивалентни от нееквивалентни преобразувания при решаване на ирационални уравнения. • Преценява вярност, рационалност и целесъобразност при избор на подход в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи. • Образува на конкретно ниво отрицание на просто съждение. • Умее да конкретизира общовалидно твърдение и обосновава невярност на твърдение с контрапример. • Умее да декомпозира стереометрична задача на няколко планиметрични.
<p>Елементи от вероятности и статистика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятията генерална съвкупност и извадка. • Умее да намира централните тенденции в данни – мода, медиана, средно аритметично.
<p>Моделиране</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Моделира процеси с прогресия. • Оценява съдържателно получен резултат, коректност на аргументи и ги интерпретира, предвижда в определени рамки очакван от моделирането резултат.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия/Знания
1. Иррационални изрази. Иррационални уравнения	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието ирационален израз. • Умее да определя допустими стойности на ирационален израз. • Умее да пресмята числена стойност на ирационален израз. • Умее да извършва тъждествени преобразувания на ирационални изрази. • Умее да рационализира изрази от вида: $\frac{k}{b\sqrt{a}}$, $\frac{k}{\sqrt{a}\pm\sqrt{b}}$, $\frac{f(x)}{\sqrt{g(x)}}$, $\frac{f(x)}{\sqrt{g(x)\pm h(x)}}$. • Умее да решава ирационални уравнения без параметър: <ul style="list-style-type: none"> - с най-много два радикала - с полагане • Разбира на конкретно ниво смисъла на релациите „следва” и „еквивалентност”. 	ирационално уравнение, решение на ирационално уравнение
2. Прогресии	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието числова редица и понятията и свойствата, свързани с него. • Конструира числова редица по дадено правило. • Умее да определя дали една редица е монотонна. • Знае понятията аритметична и геометрична прогресия и техните свойства. • Умее да намира елементите на аритметична и на геометрична прогресия. • Знае и прилага формула за общия член на аритметична и на геометрична прогресия. • Знае и прилага формула за сбор от първите n члена на аритметична и на геометрична прогресия. • Умее да решава комбинирани задачи от аритметична и геометрична прогресия. • Умее да моделира с прогресия. • Знае понятията проста и сложна лихва и умее да моделира с тях. 	растяща числова редица, намаляваща числова редица, монотонна числова редица, монотонност, рекурентна зависимост, депозит (влог), лихвен период, лихвен процент, първоначален капитал, нараснала сума,

	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира на конкретно ниво смисъла на кванторите „за всяко“ и „съществува“. • Умее съдържателно да интерпретира получен резултат. • Преценява вярност, рационалност и целесъобразност при избор на подхода в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи. 	кредит, рента, погасителна вноска, лизинг
3. Статистика и обработка на данни	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието описателна статистика. • Знае понятието генерална съвкупност. • Умее да намира централни тенденции: мода, медиана и средноаритметично и знае тяхното значение. 	данни, крайна генерална съвкупност, извадка, наредена извадка/вариационен ред, медиана, мода
4. Решаване на триъгълник	<ul style="list-style-type: none"> • Знае определенията на основните тригонометрични функции и основните тъждества в интервала $[0^\circ; 180^\circ]$. • Умее да намира стойностите на тригонометричните функции за някои специални ъгли, както и ъгъла по дадена стойност на функцията, като използва таблица за стойностите на тригонометричните функции от някои специални ъгли в интервала $[0^\circ; 180^\circ]$. • Знае и умее да прилага синусова и косинусова теорема за решаване на произволен триъгълник. • Знае и умее да прилага формулите за медиани и ъглополовящи в триъгълник. • Знае и умее да прилага формули за лице на триъгълник. • Умее да преценява вярност, рационалност и целесъобразност при избор на подход за решаването на проблем. 	тригонометрична окръжност
5. Елементи от стереометрията	<ul style="list-style-type: none"> • Знае основните начини за определяне на равнина в пространството. • Умее да намира линеен ъгъл на двустенен ъгъл. • Знае взаимните положения на две прави в пространството. • Умее да намира ъгъл между две кръстосани прави. 	равнина, пресечница на две равнини, двустенен ъгъл, линеен ъгъл на

	<ul style="list-style-type: none"> • Знае взаимните положения на прави и равнини в пространството и ъгъл между права и равнина. • Знае взаимните положения на две равнини и ъгъл между две равнини. • Знае понятието ортогонално проектиране и твърденията, свързани с него. • Умее да намира елементи на права призма, пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус, сфера и кълбо. • Умее да намира лице на повърхнина и обем на права призма, пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус, сфера и кълбо. • Разбира на конкретно ниво смисъла на кванторите „за всяко” и „съществува”. • Разбира на конкретно ниво понятията „необходимо условие”, „достатъчно условие” и „необходимо и достатъчно условие” и умее да ги прилага адекватно при конкретни ситуации. • Умее да конкретизира общовалидно твърдение и обосновава невярност на твърдение с контрапример. • Умее да образува на конкретно ниво отрицание на съждение. • Преценява вярност, рационалност и целесъобразност в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи. 	<p>двустенен ъгъл, кръстосани прави, ъгъл между две кръстосани прави, ортогонално проектиране, проекция, голяма окръжност на сфера</p>
--	---	--

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет *математика* в X клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

- При реализация на програмата спазването на хронологията в разпределението на съдържанието е задължително.
- Разпределението на съдържанието се прави по преценка на този, който използва учебната програма, и в зависимост от целта – от автори на учебници при разработване на отделни урочни статии или от учители при планиране и реализиране на учебния час, като учителят може да прецени различно от предложеното в учебника разпределение на съдържанието.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА:

За нови знания	до 41 часа	до 57%
За упражнения		над 33%
За преговор		
За обобщение		
Практически дейности		
За контрол и оценка (За входно равнище, за класни и за контролни работи)	до 8 часа	до 10%

СЪОТНОШЕНИЕ ПРИ ФОРМИРАНЕ НА СРОЧНА И ГОДИШНА ОЦЕНКА:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	25%
Оценки от контролни и от класни работи	50%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проекти и др.)	25%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Практически дейности, които могат да се реализират в класната стая:

- Да използват динамичен софтуер за демонстрация на свойствата на геометричните фигури и тела и тригонометричните функции, което спомага за придобиване на математическа компетентност и ключови компетентности: умения за общуване на чужди езици; основни компетентности в областта на природните науки и технологиите; дигитална компетентност; социални и граждански компетентности; инициативност и предприемчивост.
- Да решават с помощта на калкулатор или подходящ софтуер практически задачи, свързани с понятието лихва.
- Разбиране, използване, съпоставяне, оценяване и осмисляне на различни по формат текстове (непрекъснат – писмена реч, организирана в

изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени задачи, което спомага за придобиване на компетентности в областта на българския език.

Установяване на междупредметни връзки

- С информационните технологии – там, където е необходимо по-добро онагледяване на учебния процес или формиране на определени практически умения, може да се търсят възможности за провеждане на съвместни уроци, например при използване на конкретен динамичен софтуер.
- При статистика и обработка на данни има възможности за връзка с химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, биология и здравно образование, социология, икономика, финанси, предприемачество, селско стопанство, метеорология и др.